

УДК 159.9

Ханим Раміз кизи СОФІЄВА,

*начальник відділу організації медичної та психологічної допомоги
Головного управління організації ліквідації наслідків
надзвичайних ситуацій МНС Азербайджану
(м. Баку, Республіка Азербайджан),
ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України*

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ СЛУЖБИ ПОРЯТUNKУ ОСОБЛИВОГО РИЗИКУ МНС АЗЕРБАЙДЖАНУ

Розглянуто основні групи досліджень професійно важливих якостей фахівця, що існують сьогодні в сучасній психологічній науці. Виділено та охарактеризовано три рівні взаємодіючих властивостей, які характеризують професійно-важливі індивідуальні якості особистості фахівця. Обґрунтовано структуру особистості працівника Служби порятунку особливого ризику МНС Азербайджану.

Усі дослідження професійно важливих якостей фахівця, які існують сьогодні в сучасній психологічній науці, в загальному вигляді, можна умовно поділити на дві базові групи:

- перші пов'язані зі спробами авторів окремо та відособлено розглянути повний набір необхідних якостей, що впливають на успішність професійної діяльності суб'єкта;
- другі, в свою чергу, намагаються розглядати професійно важливі якості в структурі особистості людини, тобто більш комплексно та системно [1].

Відповідно до поглядів Б. Ф. Ломова [2] вивчення та формування професійно важливих якостей спеціаліста повинно базуватись на врахуванні всієї сукупності вимог, які висуваються до нього діяльністю.

Стоячи на позиціях Б. Ф. Ломова [3], Б. Г. Ананьєв [4], П. К. Анохіна [5], В. Д. Шадрікова [6], Е. Ф. Зеєра [7] та ін. видатних науковців ХХ століття, вважаємо, що професійно-важливі індивідуальні якості особистості фахівця об'єднують в собі наступні три рівні взаємодіючих властивостей:

1. Професійно значущі психофізіологічні якості (швидкість сенсомоторних реакцій, зорово-рухової координації, екстра-інтроверсія, енергетизм, типологічні якості нервової системи та інше). Вони впливають на успішність формування психологічних професійно важливих якостей.

2. Професійно-важливі психологічні якості, які безпосередньо впливають на виконання певної діяльності (тип пам'яті, тип мислення, спостережливість, дисциплінованість, сила волі та ін.).

3. Соціально-психологічні якості, які формуються лише в умовах соціальних взаємовідносин особистості професіонала (правосвідомість, переконання, мотивація праці тощо).

Ми переконані, що існують динамічні ансамблі професійно-важливих якостей, які характерні для кожного конкретного виду професійної діяльності (у тому числі і в межах МНС Республіки Азербайджан). Залежно від того, які професійно-важливі якості переважають у структурі ключових кваліфікацій (сформованих специфічних ансамблів підструктур діяльності), вони будуть належати до чотирьох професійно зумовлених підструктур особистості, наведених у табл. 1.

Таблиця 1 – Професійно зумовлена структура особистості спеціаліста

Підструктури	Соціально-психологічні та психофізіологічні компоненти підструктур	Професійно зумовлені ансамблі компонентів підструктур (ключові кваліфікації)
Професійна спрямованість	Схильності, інтереси, відношення, установки, сподівання, мотиви	Соціально-професійні здібності: готовність до кооперації, направленість на досягнення успіху та професійне зростання, корпоративність, надійність, соціальна відповідальність та ін.
Професійна компетентність	Професійні знання, вміння та навички, кваліфікація	Соціально-правова та економічна компетентність, спеціальна компетентність, персональна компетентність (знання та вміння, які виходять за рамки однієї професії), аутокомпетентність
Професійно значущі психологічні якості	Уважність, рішучість, спостережливність, креативність, контактність, самоконтроль, самостійність та ін.	Професійна самостійність, соціально-професійний інтелект, здібність до планування технологічних процесів, діагностичні здібності, професійна мобільність та ін.
Професійно значущі психофізіологічні якості	Енергетизм, нейротизм, екстравертність, зорово-рухова координація, реактивність та ін.	Узагальненні професійні здібності: координація дій, швидкість реакції, витримка, стресостійкість та ін.

Виходячи з наведеної таблиці можна сказати, що структура особистості фахівця МНС Азербайджану складатиметься з чотирьох основних підструктур.

Першу групу якостей представлятимуть соціально значущі характеристики – соціально-професійні кваліфікації. До цих якостей належатимуть установки особистості, спрямованість на успішність тощо.

Другу підструктуру особистості фахівця складатимуть професійна компетентність, яка відображає загальні знання та уміння з організації та планування робочих процесів. Тобто вміння вирішувати та розв'язувати складні питання, вміння користуватися інноваційними технологіями тощо.

Третю групу особистісної структури складатимуть професійно-важливі якості, що визначають продуктивність діяльності людини. До цієї підструктури входять різні когнітивні якості: увага, креативність, спостережливість тощо, й характерологічні: відповідальність, самостійність, практичність й інші. Якості цієї групи можна назвати багатофункціональними (хоча, у той же час, кожна професія в межах МНС Азербайджану матиме свій ансамбль цих якостей).

Четверту підструктуру особистості професіонала складатимуть психофізіологічні якості. До неї відносяться сенсомоторні якості рятувальника (швидкість реакцій, характеристики координації, тип вищої нервової системи тощо); довгочасна витривалість; витривалість до екстреної напруги; перешкодостійкість; переключаемість; стійкість до дій несприятливих факторів середовища, тощо.

Хочеться відмітити, що, незважаючи на науковий підхід, концепцію та погляди конкретного дослідника, в особистісній структурі професіонала Служби Порятунку можна виділити три базові підструктури, які так чи інакше включатимуть в себе необхідні якості, що впливатимуть на результат його професійної діяльності: (а) мотиваційний компонент; (б) комунікативну підструктуру; (в) підструктуру особистості, що пов'язана з мисленням.

Решта підструктур особистості професіонала виділятиметься на основі психологічних особливостей діяльності, що виконуватиметься.

Список бібліографічних посилань

1. Снісаренко А. Г. Професіографічний аналіз діяльності начальників караулів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2011. 243 с.

2. Ломов Б. Ф. Основы психофизиологической классификации военной деятельности // Военная инженерная психология / под ред. Б. Ф. Ломова. М. : Воениздат, 1970. С. 137–157.

3. Ломов Б. Ф. Психологические проблемы деятельности в особых условиях / под ред. Б. Ф. Ломова, Ю. М. Забродина. М. : Наука, 1985. 232 с.

4. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. М. : Наука, 1977. 380 с.

5. Анохин П. К. Очерки физиологии функциональных систем. М. : Медицина, 1975. 448 с.

6. Шадриков В. Д., Дружинин В. Н. Формирование подсистемы профессионально важных качеств в процессах профессионализации // Проблемы индустриальной психологии : межвуз. тематический сб. Ярославль, 1973. С. 3–18.

7. Зеер Э. Ф. Психология профессий. М. : Академ. проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 336 с.

Отримано 07.02.2019

УДК 159.92

Наталія Євгенівна ТВЕРДОХЛЄБОВА,

старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища

Навчально-наукового інституту механічної інженерії і транспорту

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»;

 <https://orcid.org/0000-0003-3139-4308>

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЕТАПІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Представлено аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей мотиваційної спрямованості правоохоронців на етапі фахової підготовки. Визначені мотиватори організаційної поведінки майбутніх правоохоронців є критерієм успішності й ефективності їх становлення як професіоналів.

На етапі реформування органів правоохоронної системи питання мотиваційної спрямованості курсантів на різних етапах фахової підготовки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання вимагає особливої уваги. Мотиваційний компонент є одним із базових у системі моральної регуляції діяльності і поведінки професіоналів. Мотивація виступає сполучною ланкою між справжніми цілями, ідеалами, переконаннями особистості курсанта і діями, вчинками, рішеннями, які він приймає. Для здійснення ефективно професійної діяльності мотиваційний компонент повинен включати позитивне ставлення до обраного виду професійної діяльності, прагнення до самореалізації і досягнень, моральні та професійні установки та інтереси.

Вивчення особливостей мотиваційної сфери використовується для виокремлення системи чинників, які визначають поведінку курсантів на певному рівні. Тому виникає необхідність визначення мотивів організаційної поведінки правоохоронців на етапі фахової підготовки.

Вибірку дослідження склали 205 правоохоронців, які були розподілені на три групи: 1 група – курсанти 1-го курсу факультету № 3